

Tonnuis Oosterhoff. *Dans zonder vloer*. De Bezige Bij

Wie mocht denken dat het moeilijk is om iets te begrijpen van de verhalen van Tonnuis Oosterhoff, moet 'Driemaal dezelfde, driemaal een ander' eens lezen, het eerste verhaal van zijn nieuwe bundel *Dans zonder vloer*. Geen vuiltje aan de lucht, zo te zien. Een Engelse vrouw trouwt in 1933 met een losbol uit de streek, ze scheiden weldra, tijdens de oorlog wordt hij piloot, zij vrijwilligster, ze komen elkaar weer tegen en jawel, ze vallen elkaar opnieuw in de armen, totdat hij van een vlucht naar Duitsland niet terugkeert..

Al na een paar bladzijden slaat de argwaan toe. Wat is dit voor een verhaal? En die tuttige stijl, dat is toch niets voor Oosterhoff, het lijkt de Bouquetreeks wel. Worden we misschien verneukt? Inderdaad, dat worden we, het blijkt te gaan om kopij voor het pulpblad 'Mijn Geheim'. Op verzoek levert Oosterhoff ook nog een tweede versie van het einde, omdat de eerste volgens zijn redactrice 'onrealistisch goed' afloopt. Daarin vindt de vrouw haar verloren gewaande man jaren later terug, volkomen afatisch, waarna zij zich over hem ontfermt en hij tenslotte één woord ('liefde') kan uitspreken. In de tweede versie leidt de nieuwe ontmoeting tot niets en blijft de man incommunicabel.

Het aardige van dit eerste verhaal is dat het in zekere zin de sleutel verschaft tot de andere verhalen in de bundel. Alleen gebeurt dat zo opzichtig, dat ik het bijna over het hoofd zag. Ook in die verhalen draait het niet om de liefde (tenzij als gemis), maar om vergankelijkheid, ziekte, dood. Dát is realistisch, zo is de werkelijkheid. Wat niet wil zeggen dat deze andere verhalen 'realistisch' zijn in de literaire zin van het woord, net zo min trouwens als het eerste verhaal, dat is geschreven als schaamteloze kitsch. De lezer wordt - op een verfrissende manier - in het literaire diepe gegooid.

Zo komen we een grotesk verhaal tegen dat mooi in de griezeltraditie zou passen. Een man is in de weer met mummies, die hij in water laat weken, om ze vervolgens in de serre op stoelen te plaatsen: leuk gezelschap voor zijn demente moeder, die hij ophaalt uit haar tehuis. Het is eigenlijk te gek of te erg voor woorden, maar Oosterhoff schrijft ze gewoon op, met als *running gag* de kreet van een medepatiënt: 'Oudewater! Nog steeds boven de grond?'

Goede vraag, want waarom eigenlijk? Wat heeft het nog voor zin, als de zaken kennelijk zo uit de hand zijn gelopen? Zulke vragen kun je met goed fatsoen niet meer rechtstreeks stellen, want voor je het weet verval je in een ander soort kitsch. Oosterhoff heeft er een omweg voor gevonden, door deze vragen (en tot op zekere hoogte ook hun antwoorden) op onnavolgbare manier in zijn verhalen te verbeelden.

Bijvoorbeeld in het derde verhaal, over een wereldvreemd schaakclubje waartoe niets meer doordringt, zelfs niet de moord die een van de leden in Noord-Ierland heeft gepleegd. De spil van het gezelschap (aan wie de moord vergeefs wordt bekend) is gek geworden, na zijn halve leven te hebben besteed aan het opsporen van de fouten in Hermans' *De donkere kamer van Damokles*, onder het motto: 'Als je de fouten eruit haalt blijft er niets over. Het boek leeft van de fouten'. Wat de waanzin in elk geval iets consequents geeft, al zegt iemand ook (over het café waarin het clubje pleegt samen te komen): 'Als je daar na je dertigste nog rond loopt ben je eigenlijk

dood'.

In het vierde en laatste verhaal zien we eerder het omgekeerde. De personages in het schaak-verhaal, dat 'Verhaal zonder voortgang' heet (ook al weer zo letterlijk mogelijk te nemen), komen geen stap vooruit maar draaien rond in hetzelfde kringetje. In 'IJlroman/Oubaan' daarentegen snelt een verteller panisch voor zich uit, zij het nu eens in de figuurlijke zin van het woord, zodra het verhaal dat hij aan het vertellen is (over de oudlegionair Oubaan, die dood wil, uit een boom valt of een zelfmoordpoging doet, en daarna verlamd en afatisch zijn dagen voor de buis moet slijten) hem te zeer naar de strot grijpt. Op zijn soms haperende en hele stukken zoekmakende computer schrijft hij op wat hem invalt, zonder dat hij erover mag nadenken. Het resulteert in een bizarre identificatie met een al dan niet uitgestorven roerdomp, bij wie de meest wonderlijke gedachten en associaties door de kop razen.

En dan lezen we opeens deze slotzin: 'Wie niet denkt voor raadsels staat niet'. Onbegrijpelijk, dus toch - totdat je de zin die eraan voorafgaat aandachtiger leest, en letterlijk neemt. Daarin is namelijk sprake van de politie die 'staat voor het raadsel waarvoor zij altijd staat, en wij allen (...) - het raadsel van het kwaad'. Dat klinkt onverwacht zwaar, het raadsel van het kwaad. Maar in feite gaat het daarover al de hele tijd, in de hele bundel; voor niets anders dan het kwaad (inclusief vergankelijkheid, ziekte, dood) is de gedeprimeerde schrijver in het laatste verhaal op de vlucht, zonder na te denken, hoewel alleen dat de vluchteling tot staan zou kunnen brengen.

Anders gezegd: denken, maar evengoed schrijven (en dan liefst net zo fantasievol, ingenieus, en brutaal als Tonnus Oosterhoff in *Dans zonder vloer*), is het enige wat erop zit, wanneer de wereld en het leven zich voordoen als een monsterlijk, onoplosbaar raadsel.

(NRC Handelsblad, 7-11-2003)